

про підозру, але не прийнято процесуальне рішення, або за сукупністю злочинів, один або декілька з яких визначені як кримінальні проступки особам повідомлено про підозру, але не прийнято процесуальне рішення, виділено в окреме провадження матеріали щодо кримінального проступку, або досудове слідство зупинено, подальше досудове розслідування здійснюється в порядку, встановленому главою 25 «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків» КПК України. Кримінальні провадження призначені до судового розгляду чи перебувають на його розгляді, судовий розгляд продовжуються здійснюватися судом на загальних підставах. Запобіжні заходи продовжують свою дію до моменту їх зміни, скасування чи припинення.

Зелькіна Тетяна Євгенівна,
адвокат адвокатського об'єднання

ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ПІД ЧАС ВИЛУЧЕННЯ РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ У ЗАТРИМАНІЙ ОСОБИ

Однією із найбільш важливих ознак демократичної, правової держави є реальне забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Як відомо, у своїй діяльності державі доводиться не тільки вживати заходів по забезпеченню прав і свобод людей, але і в певних випадках застосовувати примус з метою досягнення необхідної соціальної мети. Проте необхідно забезпечити використання таких обмежень прав і свобод особи, які є мінімально необхідними для досягнення завдань кримінального провадження, з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, та жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений (ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

Крім того, жодна особа не має бути піддана необґрунтованому процесуальному примусу. Особливо це стосується такого заходу забезпечення кримінального провадження як затримання.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який набирає чинності 1 січня 2020 року [3], ч. 6 ст. 2982 КПК уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, зможе здійснювати особистий обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 цього Кодексу [1].

Згідно ст. 2983 КПК речі і документи, що є знаряддям та/або засобом вчинення кримінального проступку чи безпосереднім

предметом посягання, виявлені під час затримання, особистого обшуку затриманої особи або огляду речей, вилучаються уповноваженою службовою особою Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань.

Вилучені речі і документи зберігаються органом, що їх вилучив, до розгляду провадження про кримінальний проступок по суті в суді у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. У виняткових випадках вилучені речі і документи можуть бути повернуті володільцеві до розгляду провадження про кримінальний проступок по суті в суді. Залежно від результатів розгляду вилучені речі та документи у встановленому порядку конфіскують або повертають володільцеві, або знищують. Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про затримання.

Необхідно зазначити, що законодавець у даному випадку не конкретизував, що рішення про повернення, конфіскацію або знищення вилучених речей та документів може приймати лише суд. Пропонується внести корективи до вказаної статті задля попередження неоднакових тлумачень закону на стадії судового розгляду кримінального провадження.

Відповідно до вимог кримінального процесуального закону, вилучені під час обшуку затриманої особи речі і документи, зазначені у частині першій цієї статті, визнаються речовими доказами, про що дізнавачем виноситься відповідна постанова, та приєднуються до матеріалів дізнання.

Отже, вилучення речей і документів при затриманні особи здійснюється частково за спрощеною процедурою, при цьому тимчасове вилучення майна при проведенні інших процесуальних дій (у тому числі огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів) здійснюється за загальною процедурою, встановленою нормами КПК.

Проте така правова регламентація, на нашу думку, є недосконалою, адже не встановлено механізму захисту прав осіб, майно яких було вилучено. Окрім цього, виникає питання визначення правового статусу майна, вилученого під час проведення затримання. Як наслідок, на практиці буде виникати ряд проблем стосовно поновлення порушених прав. Зокрема, повернення вилученого майна, яке не було зняттям та/або засобом вчинення кримінального проступку чи безпосереднім предметом посягання, проте були виявлені і вилучені у особи під час затримання.

Тому варто погодитися з думкою О. В. Сачко про те, що хоча глава 25 КПК України має назву «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків», але законодавець так і не

визначився з тим, хто буде уповноважений здійснювати таке розслідування, назване «дізнанням», також при диференціації процесуальної форми не усунуті юридичні колізії, відсутня чітка логічна структура спрощених проваджень, не забезпечена належна юридична визначеність процедур застосування особливих порядків і режимів кримінального провадження, яка б максимально забезпечувала дотримання верховенства права. Безперечно, оптимізація процесуальної форми кримінального провадження має забезпечувати процесуальну економію та усувати надлишкові бюрократичні процедури, але не повинна приводити до усунення існуючих гарантій прав і свобод людини та забезпечення верховенства права, а навпаки, потребує створення додаткових важелів стримувань і противаг проти свавілля, корупції, використання дискреційних повноважень, правового колапсу [3, с. 17]

Для вирішення вказаної проблеми можна запропонувати два варіанти: 1) здійснювати вилучення речей і документів в загальному порядку, визначеному КПК. Звісно, такий стан речей дещо суперечить самій ідеї спрощення провадження, проте захист прав та свобод осіб є важливішим; 2) конкретизувати правовий статус вилучених під час затримання речей та механізми захисту прав затриманого.

Отже, введення інституту кримінальних проступків значно розвантажило органи досудового розслідування від дріб'язкових кримінальних правопорушень, проте деякі процедури, зокрема затримання особи, вилучення речей і документів, потребують вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

3. Сачко О. В. Забезпечення верховенства права при застосуванні особливих форм, порядків та режимів кримінального провадження : автореф. дис.... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2019. 38 с.